

SZIRMAI KÁROLY EMLÉKEZETE

Szirmai Károly művei a kritika tükrében.

A Szirmai Társaság és Archívumok kiadása, St. Gallen—Stuttgart—New York, 1977.

Éppen most októberben van öt esztendeje, hogy Szirmai Károly, az író és egykori irodalmi vezér távozott az élők sorából, reánk hagyva egy életművet, mely nem is annyira mennyiségi kiterjedésében, hanem sokkal inkább minőségi térfogatával ágyazódott bele irodalmi életünkbe. S ha minőségről beszélünk, nem is csupán írásainak szintjét értem ezen, hanem még sokkal inkább azt az írói és emberi magartást, amely egész lényét és egykori szerkesztői álláspontját jellemezte.

Ezúttal azonban nem céлом írói és szerkesztői kvalitásait méltatni, megtették ezt már előttem nálam sokkal hivatottabbak. Halálának ötödik évfordulójával kapcsolatban egy könyv megjelenése idézte fel előttem jól ismert alakját, magyarázó kezét és csillogó szemüvegén is átszűrő szemét. Egy könyv, mely nem is itt jelent meg nálunk, hanem elsősorban fia kegyeletes ragaszkodásának köszönhető életre kelését, hiszen éppen ez a kegyeletes ragaszkodás hozta létre már magát a kiadó társaságot is. Az apja irodalmi emlékét híven ápoló fiúnak aztán segítségére volt az anyag összegyűjtésében és gondozásában Benkő Akos, egy magyarországi tanárember is, aki nem is csupán Szirmai Károly irodalmi műve iránt tanúsít érdeklődést, hanem érdeklődési köre kiterjed az egész jugoszláviai magyar irodalomra.

A kegyelet szülte mű voltaképpen nem is sorolható be a megszokott könyvek valamelyik kategóriájába. Már a címe sem fejezi ki valóságos tartalmát. Az összegyűjtött írásokból ugyanis nem csupán a Szirmai Károly irodalmi műveire vonatkozó méltatás vagy kritika lobbog felénk, hanem a felsorakoztatott írások között a legkülönbözőbb műfajok sorakoznak fel, kezdve a tanulmánytól, a műbírálaton, irodalmi levélen, riporton s az íróval készített interjún át egészen a nek-

rológig. Megtalálhatjuk például a könyv anyagában Juhász Gyula első reagálását a Szirmai-versekre. Ott van az összegyűjtött írások között Tormay Cécile Szirmaihoz írt levele, jelezve, hogy az író nem csupán szűkebb hazájának határai között vonta magára az érdeklődést. És — bár lehetetlen felsorolni mindazoknak a névsorát, akik valamilyen formában foglalkoztak Szirmai Károly irodalmi munkásságával, és írásuk helyet kapott ebben az emlékidéző könyvben — hadd soroljak fel legalább néhány nevet azok közül, akik a két háború között vagy újabban kilombosodott irodalmi életünkben valamilyen formában véleményként mondtak az íróról és műveiről. A régiek közül például Ambrus Balázs, Kázmér Ernő, Kende Ferenc, Szegedi Emil, s az ide is, oda is sorolható Herceg János írt műveiről részben műbírálattal, az ezüstkoszorú odaitélése alkalmából megjelent méltatás, vagy a kötetéhez írt elő- vagy utószó formájában az olvasók elé kívánczók értekelést. Az újabb méltatók között pedig többek között ott találjuk Szelei Istvánt, Bori Imrét, Juhász Gézát, Bányai Jánost és másokat a hivatásos irodalomtörténészek és műkritikusok közül, valamint megannyi más jugoszláviai író, újságíró is, aki ilyen vagy olyan formában egyszer vagy többször szükségesnek tartotta, hogy mondanivalójával hozzájáruljon Szirmai Károly, az író és folyóiratszerkesztő minél teljesebb irodalmi arculatának körvonalazásához. És persze nem maradhatott ki a kötetből a Magyarországon élő Csuka Zoltán egykori, a jugoszláviai magyar irodalomra vonatkozó tanulmányának Szirmai Károlyra vonatkozó részlete, no meg a Kortársban írt műbírálata sem. És talán úgy is mondhatnánk, hogy mindezt bizonyos keretbe foglalja az a beszéd, amelyet Fehér Ferenc tartott akkor, amikor Szirmai Károlynak átadták a kiérdemelt Hid-díjat.

Mindebből az anyagból, melynek jó része az elmúlt években és évtizedekben napvilágot látott már a sajtó és a folyóiratok oldalain is, így összegyűjtve, egybeolvasztva, érzékelhetően árad az az írói erő, mely annyira jellemezte Szirmai Károly munkásságát. E könyvet kezünkbe véve, úgy emlékezünk rá, mintha nem is fél vétéd választana el már tőle végleges távozása nyomán. Felelevenedik emlékeztünkben a Kalangya egykori szerkesztőjének szigorú alakja, beszélgetünk vele, mint egykor a szabadkai állomáson, a verbászi vonat beérkezése után, olvassuk *A csend vi-*

ziói címmel összefoglalható irodalmi látomásait, melyekben talán a legdöbbenetesebben fogalmazta meg írói mondanivalóját, de elkísérjük útján a már öregedő ember megcsitulásáig, lehiggadásáig és csöndes távozásáig is.

Nem valami díszes kiállítású könyv ez az emlékkötet, de a maga szerénységében mégis arra figyelmeztet bennünket, hogy meg kell becsülnünk múltunk értékeit. És ezek között az értékek között mindenképpen becses helyet foglal el Szirmai Károly irodalmi alakja. Éppen ez adja meg a most megjelent könyv jelentőségét is.

KOLOZSI TIBOR

ÉRTÉKES BALLADAKINCIS

PENAVIN OLGA: *Kórógyi (szlavóniai) népballadák, balladás történetek, balladás dalok.*

Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék, 1976.

A jugoszláviai magyarság körében végzett folklórgyűjtések az utóbbi időben örvendetesen fellendültek, mintha a több évtizedes késést, illetve kiesést igyekeznének lázas sietséggel pótolni. E jelenkori folklór-renezánsznak most már megvannak a személyi és tárgyi feltételei, az idő pedig valóban sürget.

Az érdeklődés homlokterében kétségkívül a népballada áll, nem véletlenül: talán éppen ez a leggyorsabban feledésre kárhozott népköltészeti műfaj. Kriza János, Greguss Ágost és mások múlt századi munkálkodása, különösen pedig Kálmány Lajos gyűjtései óta oly nagyra értékeljük ezeket, hogy aligha kerül feljegyzésre olyan jugoszláviai magyar népballada, amely előbb-utóbb ne jelenjék meg valahol nyomtatásban. 1975-ben hagyta el a sajtót Tóth Ferenc *Kálmány Lajos nyomában* és Kovács Ilona—Matijevics Lajos *Gombosi népballadák* c. gyűjteménye, máris itt a kezünkben Penavin Olga könyve és mire ezt ismertet-

jük, Burány Béla *Hallották-e híréi?* c. vaskos népballada-, népdalantológiája is elhagyta a sajtót. Mi pedig Lábadi Károllyal a drávaszögi népballadákat igyekszünk sajtó alá rendezni.

Az egymással szinte versengő jugoszláviai magyar folkloristák közül kétségkívül Penavin Olga egyetemi tanár az egyik legszorgalmasabb; sokirányú munkálkodásából különösen kiemelkedik szlavóniai kutatása, ahonnan két kötetnyi tájshót (a harmadik hamarosan szintén megjelenik), számos tanulmányt s élvezetes stílusban megírt történeti adattárat tett már közzé, most pedig e gyűjteményben népballadákat is. Ő ugyanis nem tekinti magát folkloristának, de a magyar és a finnugor nyelvészetben régi jó hagyomány, hogy a legtöbb nyelvészünk egyben kitűnő folklorista is; itt elegendő Reguly, Munkácsi, Kálmán Béla, vagy akár a nem éppen népszerű Horger Antal nevére hivatkoznunk és a Nyelvört átlapoznunk.